

СВЕ ЋЕ ТО НАРОД ПОЗЛАТИТИ
ALL THAT WILL BE THE PEOPLE GILDED

Бранислав Станковић / Branislav Stanković
Мирко Пековић / Mirko Peković
Гордана Буловић / Gordana Bulović

Издавачи / Publishers

Народни музеј Шабац, Војни музеј, Београд, Музеј града Новог Сада
National Museum Šabac, Military Museum Belgrad, City Museum of Novi Sad

За издавача / For Publisher

Марко Бингулац / Marko Bingulac

Уредник / Editor

Др Мирко Пековић / Mirko Peković, Phd

Аутори изложбе и каталога / Exhibition and Catalogue Authors

Бранислав Станковић, Мирко Пековић, Гордана Буловић
Branislav Stanković, Mirko Peković, Gordana Bulović

Поставка изложбе / Exhibition Design

Душан Пешић / Dušan Pešić

Рецензент / Consulting Editors

Михаел Антоловић / Michael Antolović

Лектор / Proofreading

Лидија Мустеданагић / Lidija Mustedanagić

Превод / Translation

Ирина Нешић / Irina Nešić

Маријана Јовелић / Marijana Jovelić

Фотографија / Photography

Музејски фондови / Museum funds

Рестаурација / Restoration

Саша Глишић / Saša Glišić

Припрема и штампа / Prepared and Printed by

Графика Шабац / Grafika Šabac

Савез слепих Србије, Београд / Association of Blind Serbia, Belgrade

Тираж / Printed in

300 примерака / 300 copies

Пројекат је подржало Министарство културе и информисања Републике Србије
This project is supported by the Ministry of Culture and Information Republic of Serbia

ISBN

Бранислав Станковић / Branislav Stanković
Мирко Пековић / Mirko Peković
Гордана Буловић / Gordana Bulović

СВЕ ЋЕ ТО НАРОД ПОЗЛАТИТИ

ALL THAT WILL BE THE PEOPLE GILDED

Шабач 2017 / Šabac 2017

*Благоје је још донекле говорио: „Све ће то народ позлатити!“
После је окренуо на: „Све ће то теби Бог платити!“
Напослетку се пропије и ту скоро умре.
А његов син прима издржавање из инвалидског фонда и - проси!
Можете му, ако хоћете, уделити.
Ово је мој прилог!
1882.*

Лаза Лазаревић, Све ће то народ позлатити

Велики рат је обележило дуготрајно ратовање, страховита разорна моћ оружја за уништавање људских живота, велика смрт на ратишту, трајна онеспособљавања људи за рад... Стога се још у току самог рата јавила тежња да се разумним деловањем ублаже људске страхоте, те се почело са оспособљавањем инвалида за мирнодопски живот. Тако су Врховне команде Савезничких држава поклањале велику пажњу раду на оспособљавању инвалида. Још при лечењу у болници започињао је овај процес, пошто је постојала најбоља могућност да се утврди за који се посао инвалид може припремити. Оваква врста образовања имала је за циљ да инвалиде оспособи за самосталан живот и привреди врати један део изгубљене радне снаге. Српска влада је у Бизерти формирала Инвалидски одред где су инвалиди обучавани у различитим занатима за које су били физички способни. О инвалидима су се старали Министарство војно, преко Команде резервних трупа и британски Serbian Relief Fund. Већ 1917. започела је са радом школа за неписмене инвалиде, потом је организована занатска обука у радионицама, а убрзо је започето са оспособљавањем лакших инвалида за пољопривредне радове.

Француски капетан Албер Ороф заједно са српским научником Веселином Чајкановићем покренуо је августа 1917. године Штампарију српских инвалида. У њој је у почетку радило двадесет инвалида, међу њима они који су већ имали искуства у штампарству али и они који су се тек обучавали за овај занат.

Сви српски слепи и глуви инвалиди окупљени су у Бизерти ради оспособљавања за живот у мирнодопским условима. Бригу о њима преузео је Вељко Рамадановић који је децембра 1917. оформио Школу за слепе и глвонеме Србе у Бизерти, где су обучавани слепи читању Брајевим системом, а глуви комуницирању читањем са усана. Рамадановић је самостално израђивао сва неопходна учила.

Како држава није водила прецизну статистику о бројности инвалидске популације, тако се сматрало да број признатих ратних инвалида представља 10% укупне популације ратних инвалида која се процењивала на око пола милиона људи.

Инвалидско питање Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца / Југославија покушала је да реши преко Министарства за социјалну политику, односно Дирекције инвалида, доношењем посебног закона 1925. године. Међутим, мањкавос овог закона огледала се у томе што је законодавац предвиђао само новчану помоћ као једини вид бриге о инвалидима. Недостајале су организације за помоћ инвалидима, по овом питању иницијатива је била слабо развијена, а изостала је и ефикасна помоћ државе, па су ратни инвалиди и њихове породице остављени лишени сваке хумане и друштвене акције. Тако је материјална

накнада за инвалиде, која би требала да представља бригу државе, као знак признања и захвалности својим најбољим грађанима, у ствари представљала милостињу. Овде свакако треба поменути и чињеницу да су ионако мале инвалиднине слабо исплаћиване, а касниле су и по неколико година. Стога, није било чудно што се највећи број инвалида рата, могао срести како просе на улици и пропадају у крајњој беди.

Слаба и недовољна била је здравствена заштита, бањско лечење инвалида било је неадекватно решено, а питање набавке протеза, ортопедских ципела и осталих ортопедских помоћних средстава, овај закон није јасно дефинисао. Смањен је број ортопедских државних радионица и сем ортопедског завода у Београду у Загребу, других није било. Државних и хуманих школа за оспособљавање инвалида у држави, готово да није било.

Тако да се овде може говорити више о дискриминацији инвалида између два рата као последица ниске социјалне свести друштва, сукобу између разних инвалидских организација, као и незаинтересованости друштвене и политичке елите за решавање судбине особа са инвалидитетом. Такође, овоме треба додати и традиционалне предрасуде о инвалидима као непотребном „терету“ за породицу и друштво. О њима се друштвена заједница односила као о „кљастим и богаљастим“.

Поред Удружења ратних инвалида (УРИ), деловале су још и „Лига инвалида“, „Клуб официра ратом осакаћених“, а постојала је и организација „Удружење осакаћених ратника за решење инвалидског питања“. По закону, ове инвалидске организације су биле приватне институције, тако да су њихови међусобни сукоби умањила могућност инвалида за заједничку борбу за повољније решавање њиховог питања.

Удружење ратних инвалида исплаћивало је новчану помоћ члановима организације који су редовно плаћали чланарину, потом су били у обавези да сиромашним инвалидима поделе изношену одећу, обућу и постељину које им је упућивало Министарство војске и морнарице, а део хуманитарне помоћи односио се на отварање кухиња за угрожене.

Отварање Дома ратних инвалида 1935. године у Београду, делимично решио проблем привременог боравка инвалида у престоници током њиховог лечења. Смештај и исхрана у Прихватилишту за пролазне инвалиде, како се та институција службено звала, могли су користити инвалиди из унутрашњости, њихов боравак био је ограничени на три дана, имали су право на бесплатну здравствену заштиту, а услуге су могли користити само чланови УРИ са плаћеном чланарином и то једном месечно.

Особе са инвалидитетом су тако биле препуштене повременој или системској помоћи милосрдног рада. По овом питању, рад изузетних жена: Мирке Грујић, Делфе Иванић и Мабел Грујић, вредан је сваког дивљења.

Мирка Грујић је иницирала отварање првог Инвалидног дома у Краљевини СХС, марта 1919. Кроз њега је за годину и по дана прошло око 3.000 српских инвалида који су били лепо неговани и кући отпуштани са потребним помагалима, оделом, рубљем и обућом. У њему је маја 1920. отворена Занатска школа где су инвалиди били обучавани обућарском, кројачком или абацијском занату. Рад овог дома је обезбеђен захваљујући великим донацијама из Америке.

На самом почетку Првог светског рата, бригу о српској сирочади, самохраним породицама као и српским ђацима и студентима, организује Мабел Грујић, оснивањем Српског болничког фонда Serbian Hospital Fund и Српског потпорног фонда у Лондону, које су подржали пријатељи српског народа у Великој Британији, али и у земљама Комонвелта (Канада, Аустралија, Нови Зеланд, Индонезија, Индија, Јужна Африка).

После повлачења преко Албаније, у Атини је Мабел Грујић формирала одбор за спасавање рањеника и српске деце избеглица Wounded Relief Comittee уз велику помоћ Српског

потпорног фонда из Лондона. Одбор је радио у Атини и Солуну. За то време Делфа Иванић, у САД, Великој Британији и Француској прикупља средства и помаже и збрињава сиромашне српске избеглице, а такође организује слање пакета заробљеним српским војницима у немачким и аустроугарским логорима.

Након рата обнавља се рад Кола српских сестара где су Делфа Иванић, Мабел Грујић и Мирка Грујић наставиле свој хуманитарни рад. Отварају и опремају домове за ратну сирочад, недорасла деца, која су остала без храниоца, често и без оца и без мајке... Њих око 500.000. Новчана средства које је Српски фонд за помоћ прикупљао, дељена су према потребама, као сталне месечне пензије ратној сирочади, самохраним мајкама, војним инвалидима и повремене помоћи ратним невољницима. Од помоћи која је стизала у одећи и обући Коло је успело да одене преко 16.000 особа само у току једне године. Месечну пензију примало је у почетку више од 2.400 деце ратне сирочади, 5 студената инвалида, 15 ученица Дома средњих школа, 26 самохраних мајки. Број оних који су примали помоћ се повећавао из године у годину, па је при Колу српских сестара формирана посебна секција која се старала само о овим пословима.

Подизањем домова за децу без родитеља бавио се још један велики хуманитарац Џон Фротингам. Одмах после завршетка Великог рата помогао је да се у Србији отвори петнаест занатских школа и сазидају три соколска дома у Јужној Србији. Основао је и новчано помагао Дом сирочади у Врању. Такође је основао и Орфелинат – Дом ратне сирочади у Сремским Карловцима 1919. године.

Током свих ратова у XX веку које је Србија водила, инвалиди су неоправдано потиснути из колективног сећања, друштво и држава нису се на примеран начин одужили њиховом страдалиштву, а ни до данас нисмо утврдили тачан број ових невољника. Наш задатка је да их не заборавимо.

Аутори

*Blagoje used to say up to one point: The people will reward all this!
Afterwards he turned to: God will pay everything for you!
In the end he started drinking and almost died.
And his son receives financial means from the invalid fond and he begs!
You may, if you want, give him some mercy!*

1882

Laza Lazarević, All that will be the people gilded!

The Great War was marked by a longtime warship, a tremendous destructive power of arms for destroying human lives, a great number of deaths on battle fields, permanent disablement of people for work... For this reason, at the very beginning of the war, a tendency occurred to lessen human traumas by reasonable activities, and so the enabling of invalids for life in conditions of piece was started. The Supreme Commands of the Ally countries showed great attention to work on training invalids. The process used to begin in hospitals, because there were the best possibilities to determine the job for which the invalid could be prepared. This kind of education had the aim to prepare the invalids for an independent life and to provide the economy of the country with one part of the working power it had lost.

The Serbian government formed the Invalid Detachment in Bizerte where the invalids were trained in different crafts for which they were physically capable. The Military Ministry took care of them through the Command of the Reserve Troops and the British Serbian Relief Fund. The school for work with the illiterate invalids started already in 1917, after that the craft training in workshops was organized, and soon after that the training of easier cases of the disabled people for agricultural work started.

The French captain Albert Orof together with the Serbian scientist Veselin Čajkanović started the Printing Shop of the Serbian Invalids in August 1917. At the beginning there were twenty invalids working there, and among them were those who had previous experience in printing work and those who started training for this kind of work.

All of the Serbian blind and deaf invalids were gathered in Bizerte in order to be trained for life in peacetime conditions. The care for them was taken over by Veljko Radmanović who formed the School for the Blind and the Deaf and Dumb Serbs in Bizerte in 1917, where the blind were taught to read by the Braille system, and the deaf were taught to read from the lips. Radmanović made all the necessary teaching equipment himself.

As the state did not have a precise statistics of the exact number of the invalid population, it was therefore considered that the number of the acknowledged war invalids represented 10% of the population of war invalids altogether, and it was estimated that its number was about half a million people.

The problem of the invalids in the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenians, Yugoslavia tried to solve through the Ministry for social politics, that is through the Invalids Direction, by placing a special law in 1925. However, the flaw of this law was that the employer's only obligation was to provide financial help as the only way of care for the disabled people. There were not any organizations for helping the invalids, and the initiative for this was poorly developed, and there was no efficient help of the state as well, and because of this the war invalids and their families were left alone without any humanitarian and social action. This material indemnity for the invalids, which should have been under the care of the state, as a sign of acknowledgement and gratitude for its best citizens, represented only a piece of charity for them. What should also be mentioned is the fact that the invalidity allowances, which were very low, were not paid on a regular basis, and they were sometimes late for a couple of years. Therefore, it was not unusual that the greatest number of war invalids could be encountered begging in the streets, deteriorating in extreme misery.

The health insurance was feeble and not enough, the curing of invalids in resort centers was not adequately solved, and the question of the acquisition of prosthesis, orthopedic shoes and other orthopedic helping devices was not specified clearly enough by this law. The number of state or-

thopedic workshops was reduced and besides the workshops in Belgrade and Zagreb there were not any others. There were almost none state nor humanitarian schools for enabling the invalids for work in the state.

As a result of this we can address the invalid discrimination between two wars as a consequence of a low social consciousness, a conflict among various invalid organizations, as well as the lack of interest of the social and political elite for solving destinies of people with disablement. What should be added to this are also the traditional prejudices about the invalids as being the unnecessary "burden" for the family and society. The social community addressed to them as "damaged or the crippled". Besides the Association of the War Invalids (AWI), there were also the "League of Invalids", "The Club of Officers Crippled by War", and there was also the organization "Association of Crippled Warriors for Solving Invalid Questions". According to the law, these invalid organizations were private institutions, and in this way their mutual conflicts lessened the possibility of the invalids for a mutual fight for better solutions of their cases.

The war invalid association paid financial help to the members of the organization who paid the membership fee on a regular basis, after that their obligation was to hand out worn out clothes to the poor invalids, shoes and bed sheets which were send to them by the Ministry of Army and Navy. One part of the humanitarian help was aimed at opening a kitchen for the imperiled.

The opening of the Home of the War Invalids in 1935 in Belgrade partially solve the problem of temporary stay of the invalids in the capital city during their treatment. Accommodation and food at the Shelter for the Transient Invalids, which was the official name for that institution, could be used by the invalids from the provinces, their stay was limited to three days, they had the right for free health insurance, and the services could be used only by the members of the War Invalids Association with a paid fee which was once a month.

People with invalidity were in this way left over to the temporary and systematic help of the merciful work. At this point the work of the following incredible women is worth admiring: Mirka Grujić, Delfa Ivanić and Mabel Grujić.

Mirka Grujić initiated the opening of the first Home for Invalids in the Kingdom of Serbs Croats and Slovenians in March 1919. About 3.000 Serbian Invalids went through it during the one and a half year period. The invalids were treated fine and they were released with necessary helping aids, clothes, underwear and shoes. Up to May 1920 there was a crafts school where the invalids were trained to become shoemakers, tailors and traditional clothes makers. The functioning of this home was provided by great donations from America.

At the very beginning of the First World War, the care of the Serbian orphans, single-handed families as well as the Serbian pupils and students was organized by Mabel Grujić who founded the Serbian Hospital Fund and the Serbian Supportive Fund in London which was backed by the friends of the Serbian people in Great Britain, but also in the countries of the Commonwealth (Canada, Australia, New Zealand, Indonesia, India and South Africa).

After the retreat over Albania, Mabel Grujić formed the committee for saving the wounded and the Serbian children refugees, the Wounded Relief Committee, with great help from the Serbian supportive fund in London. The committee worked in Athens and Thessaloniki. During that period, Delfa Ivanić, collected financial means in the USA, Great Britain and France and she helped taking care of the poor Serbian refugees and she also organizes sending packets to the captured Serbian soldiers in Germany and in Austro-Hungarian camps.

After the war the work of the organization "Kolo srpskih sestara" was renewed where Delfa Ivanić, Mabel Gujić and Mirka Grujić, continued their humanitarian work. Orphanages were opened and equipped for war orphans, small children who were left without their caring people, often without both, mother and father... There were about 500.000 of them. The financial help which was being collected by the Serbian fund was distributed according to need, as constant monthly pensions for war orphans, for single-handed mothers, war invalids and there were periodical means meant for the war unfortunates. With the help that was brought into, the organization managed to provide

clothes for over 16.000 people during one year only. The monthly pension was given to more than 2.400 children war orphans in the beginning, 5 students, 15 female pupils from the Secondary School Dorm and 26 single-handed mothers. The number of those receiving help was growing from year to year and for this reason a special section was formed within the organization which took care of these matters only.

John Frontigam, another great humanitarian, was involved into building up homes for children without parents. Immediately after the ending of the Great War he helped Serbia open about fifteen craft schools and to build three falcon's homes in southern Serbia. He founded and financially supported the Orphans home in Vranje. He also founded the Orfelinat – the home for war orphans in Sremski Karlovci in 1919.

During all the wars during the 20th century that Serbia participated in, the invalids where unjustifiably taken out of collective memory, the society and the state did not repay to them in any appropriate way for their suffering. The exact number of these unfortunates has not be determined up to now. Our task is not to forget about them.

The Authors

Фотографије

Photos

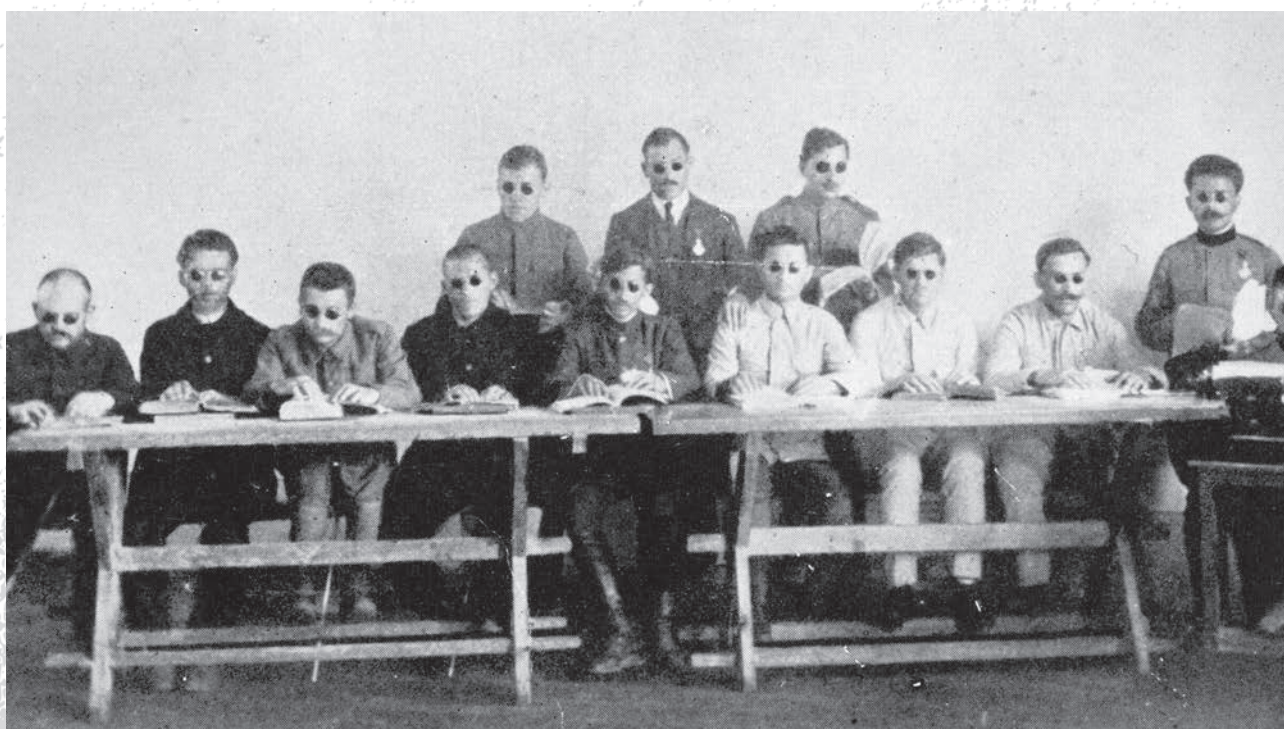
Мајка носи кости свог мрвог сина, украшене невеном, локалним симболом жалости, Балкански фронт 1916. / A woman moving to another village taking with her the bones of her dead son, decorated with marigolds, the native mourning flower, Balkan Front, 1916

Српски војни инвалиди у Бизерти, 1916. / Serbian military invalids in Bizerta, 1916

Радионица протеза и помагала на Солунском фронту, 1917.
Workshop of prostheses and accessories on the Thessaloniki front, 1917

Школа слепих инвалида из Великог рата, у Земуну 1921.
School of blind invalids from the Great War, Zemun 1921

Припрема за повратак у отаџбину, 1918. / Preparation for return to the homeland, 1918

Рањени и инвалиди на Солунском фронту, 1917.
Wounded and disabled on the Thessaloniki front, 1917

Повратак кући, 1918. / Return home, 1918

Ратни инвалиди просе на улици, 1921.
War invalids looking for charity on the street, 1921

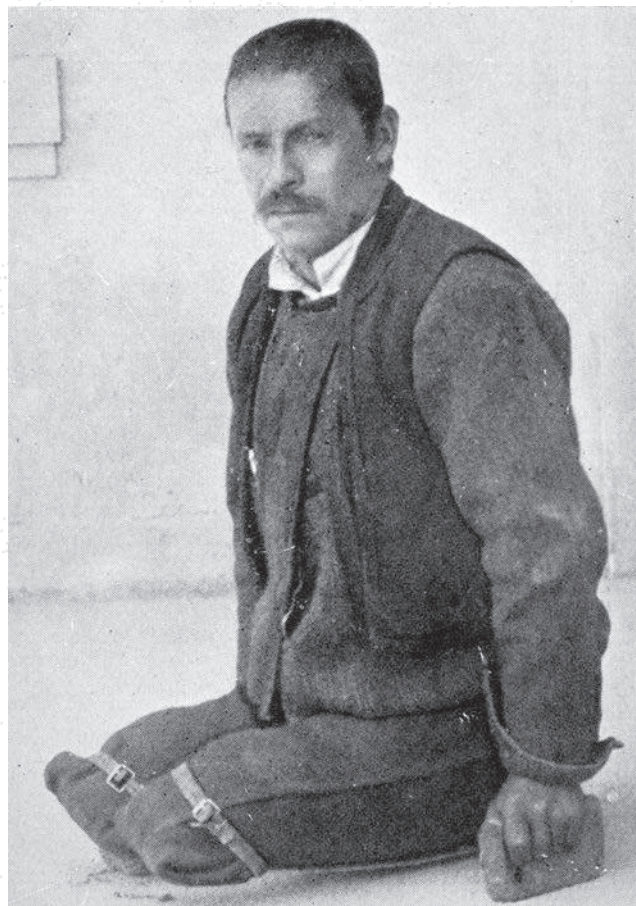
Ратни инвалид у потрази за местом где ће да проси, 1922.
War invalid searching for a place to ask charity 1922

И он је ратовао, 1917. / And he fought, 1917

Ратни инвалиди без ногу, 1919.
War invalids without legs, 1919

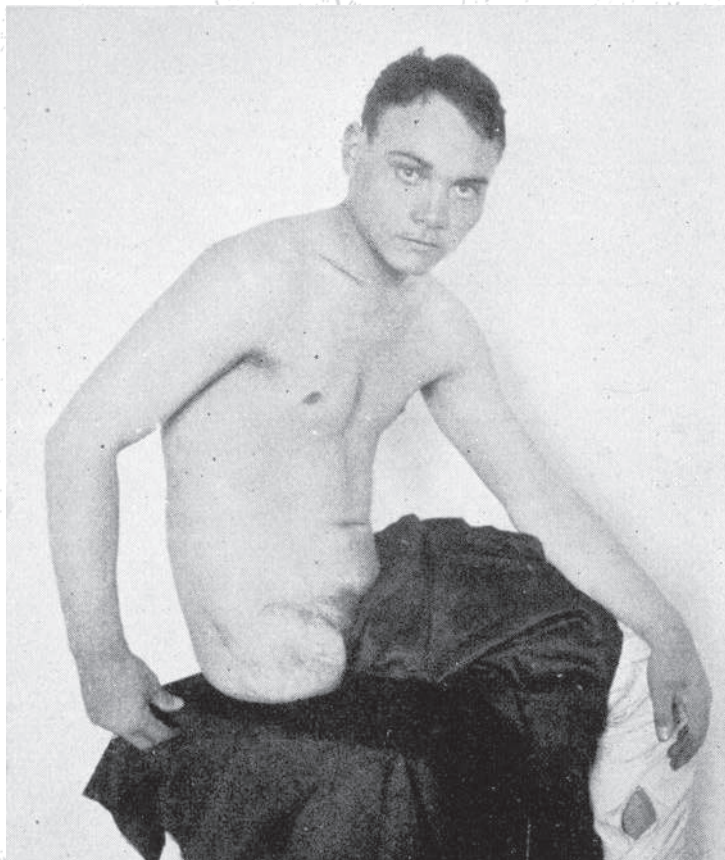
Ратни инвалид са обе дрвене ноге
War disabled with both wooden legs

Ратни инвалид са импровизованом штаком
War disabled with improvised crutches

Штампарија српских инвалида / Printing office of Serbian invalids

Српски војни инвалид без ноге
Serbian military disabled without legs

Српски војник без ногу, Солунски фронт /Serbian soldier without feet, Thessaloniki front

Жене и инвалиди у Шапцу / Фонд Историјског музеја Србије /
Women and the disabled in Šabac / Historical Museum of Serbia Fund /

Ратни инвалиди на сахрани Александра Карађорђевића
/ Фонд Историјског музеја Србије /
War invalids at the funeral of Alexandar Karadjordjević
/ Historical Museum of Serbia Fund /

Дом сиротне деце, Београд / Home of poor children, Belgrade

Дом сиротне деце, Београд
Home of poor children, Belgrade

Београдска сирочад у окупацији, у средини господин и госпођа Стјуарт, 1916.
A Belgrade orphan in the occupation, in the middle of Mr. and Mrs. Stuart, 1916

Родитељски инстинкт, 1916. / Parent's instinct, 1916

Аустроугарски војници надгледају српске заробљенике који деле храну српском становништву и сирочади, Крушевац
Austro-Hungarian soldiers are overseeing Serbian prisoners sharing food with Serbs and orphans, Kruševac

Београдска сиротиња и сирочад чека да прими храну од америчког Црвеног крста, у Карађорђевој улици, 1916. / Belgrade's poor and orphan waiting to receive food from the American Red Cross, in Karadjordjeva Street, 1916.

Српска војска и сирочад, 1917. / Serbian army and orphans, 1917

Избегличка деца и сирочад пред шаторима у Солуну са својом учитељицом играју народне игре за време одмора, 1917.

Refugee children playin with thir teacher in fron of their tents, Thessaloniki 1917

Српске избеглице и сироче у униформи српског војника на Крфу, 1916. / Serb refugees and orphans in the uniform of a Serbian soldier in Corfu, 1916

Сироче Момчило Гаврић од 9 година у униформи српске војске, 1915.
Nine years old, Momčilo Gavrić's orphanage in the Serbian army uniform, 1915

Поднаредник Момчило Гаврић од 10 година на рапорту (родитеље су му побили Аустроугари), 1916/18. / Ten year old Lance Sergeant Momčilo Gavrić reporting (his parents were killed by Austro-Hungarians), 1916/18

Српска војска после ослобођења једног дела Македоније од Бугара, 1916. године дели свој хлеб становништву, поготово сирочади
After liberation of one part of Macedonia from Bulgarians in 1916, Serbian soldiers were giving their rations of bread to locals, especially to orphans

Сироче на гробу војника, 1916. / Orphan on the grave of a soldier, 1916

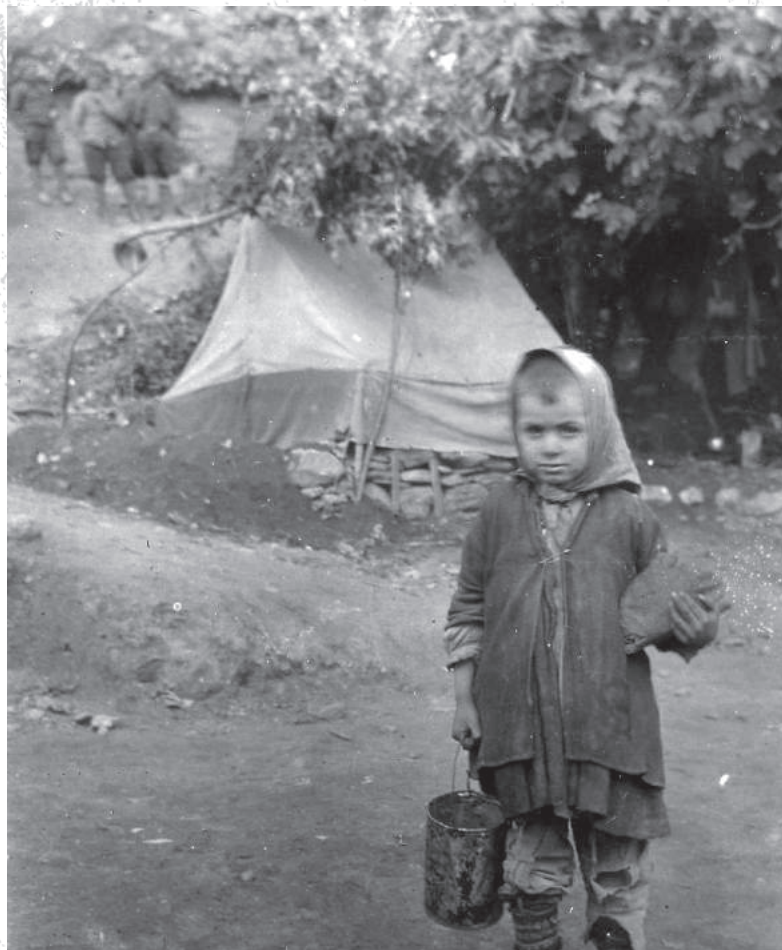

Ратно сироче / War orphan

Српска војска са сирочетом присуствује сечењу славског колача за славу Св. Николи,
Скочивир 1916.

Serbian army with an orphan attend the cutting of the Slavic cake for the glory of
St. Nikola, Skochivir 1916

Српско сироче са дневним следовањем хране
Serbian orphans with daily food follow-up

Ромско сироче након бомбардовања Шапца, 1915.
Roma orphans after the bombing of Šabac, 1915

Српска сирочад на школовању у Косидеру у Мађарској, 1917.
Serbian Orphan in Education in Kosider in Hungary, 1917

Ратна сирочад / War orphans

Српска сирочад, млади четници, на Солунском фронту
Serbian Orphan, young Chetniks, on the Thessaloniki front

Српска сирочад, млади четници, на положају са престолонаследником Александром Карађорђевићем, 1917.

Serbian Orphans, young Chetniks, in the position of Crown Prince Alexander Karadjordjević, 1917

Српска сирочад, млади четници, увежбавају ратне вештине, 1917.

Serbian Orphans, young Chetniks, practice war skills, 1917

Српска сирочад на школовању у Солуну, 1917.
Serbian Orphan in Education in Thessaloniki, 1917

Српска сирочад, млади четници, увежбавају ратне вештине, 1917.
Serbian Orphans, young Chetniks, practice war skills, 1917

Српска сирочад изводи приредбу за одрасле, Солунски фронт 1917.
Serbian orphanage performs an adult event on the Thessaloniki front 1917

Српска сирочад изводи приредбу за одрасле, Солунски фронт 1917.
Serbian orphanage performs an adult event on the Thessaloniki front 1917

Српска сирочад на школовању у Француској, 1916.
Serbian Orphan in Education in France, 1916

Село Груниште, подела хране сиротињи и сирочади
The village of Grunište is a foodstuff for the poor and an orphan

Сирочад и сиротиња пред црквом у селу Ивена
Orphans and poor people in front of the church of Ivena

Ратно сироче / War orphan

Сирочад, млади четници, у предаху за ручак
Orphans, young Chetniks, in a break for lunch

Српска сирочад, млади четници, увежбавају ратне вештине, 1917.
Serbian Orphans, young Chetniks, practice war skills, 1917

Српска сирочад, млади четници, на Солунском фронту
Serbian Orphan, young Chetniks, on the Thessaloniki front

Ратна сирочад / War orphans

Подела хране сирочади и сиротињи
Distribution of orphan foods and poor people

Сирочад на војничкиом гробљу, 1916.
Orphans at the military cemetery, 1916

Београдска сиротиња и сирочад пред стовариштем америчког Црвеног крста, код хотела Славија, 1916.

Belgrade's poor and orphaned in front of the US Red Cross store, at the hotel Slavija, 1916

Сирочад под надзором аустро-угарских војника скупља дрва, Топчидер 1916. / The orphanage under the control of Austro-Hungarian soldiers collects wood, Topchider 1916

Драгољуб Јелић са 12 година брани Београд, 1914. године.
Orphan, Dragoljub Jelić of 12 years, defends Belgrade in 1914

Ратна сирочад, жртве рата / War orphans, victims of war

Жртве рата, 1918. / Victims of war, 1918

Жртве рата/ Victims of war

Наша сирочад за време Првог светског рата / Our Orphans for the time and the WWI

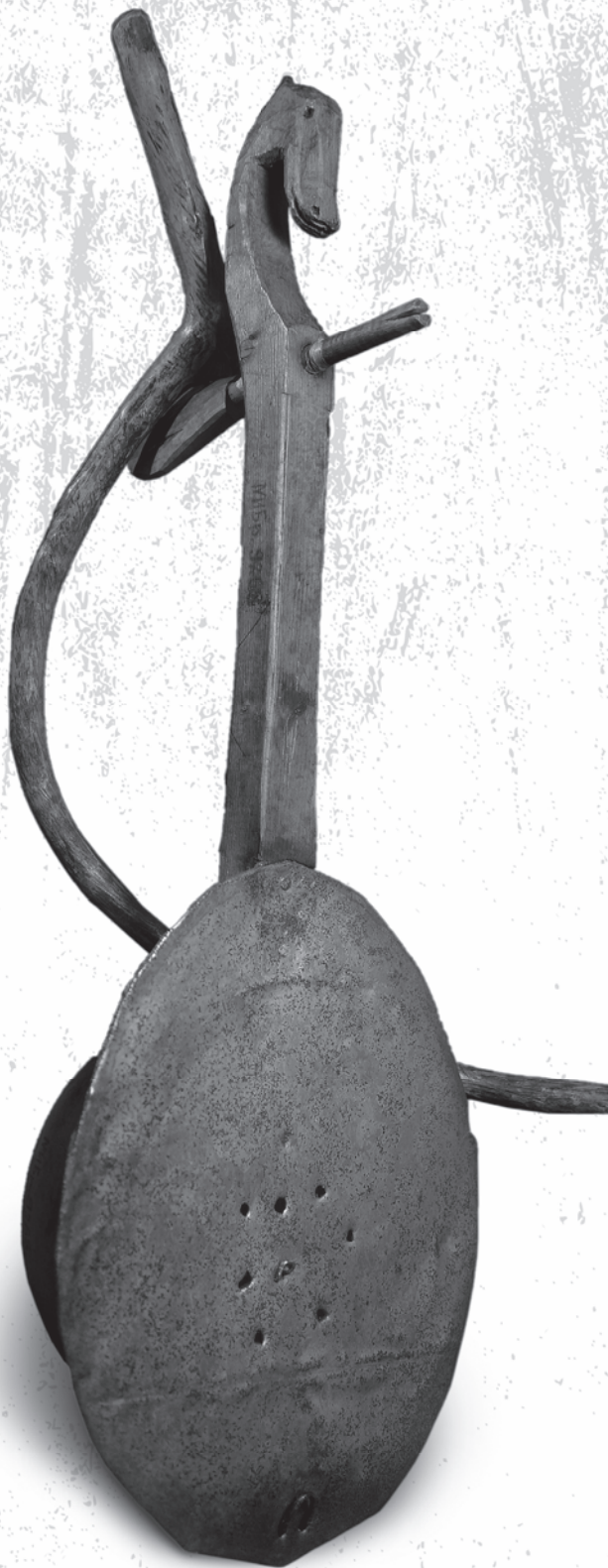
Свети Сава благосиља српску децу (српска сирочад и ратни војни инвалиди у Ници 1917)
/ Фонд Народне библиотеке Србије /
St. Sava blesses Serbian children (Serb orphan and war invalids in Nice in 1917)
/ National Library of Serbia Fund /

ГУСЛЕ ОД ВОЈНИЧКОГ ШЛЕМА

Ове године се навршава 100 година од настанка јединственог инструмента значајног за Србију и српски народ у целини. То су ”гусле од војничког шлема” које је направио српски војник инвалид далеко од родног краја у војној болници за рањенике, а недалеко од града Бизерте у Тунису. Нажалост, за сада се не зна ко је био и како се звао војник који је гусле направио. Зна се само да је Драг. Л Стевановић (Драгослав) ”посланик на страни”, поклонио гусле 1927. године Етнографском музеју на чување. Драгослав Л. Стевановић, према подацима из Архива Југославије, је ”посланик другог ранга” и његов рад је, по постојећим документима, везан за Португалију одакле координира са Владом Србије и Краљевином СХС (умро је 1930. године). Претпоставља се да су гусле зајдено са војним и осталим материјалом из свих француских војних и болничких кампова, пренете у Француску. Процес преношења је ишао брзином прилагођеном општим послератним приликама оштећене и унесрећене Европе. Средином 30-их година 20. века, стварају се услови да се предмети који се налазе у Француској, пошаљу земљама учесницама Великога рата. У рату је учествовало око 30 нација. Један део материјала остаје у Француској, и од тих предмета сећања, 2011. године је отворен Музеј Великог рата у месту Мо, предграђу Париза, места на коме се догодила битка на Марни. Онај други део предмета из рата, који је распоређен и послат, у овом случају Србији, садржи ”гусле од шлема”. На тај начин, Етнографски музеј у Београду, 1927. године, добија један од најзначајних поклона за своје збирке.

Сам Етнографски музеј је започео са радом почетком 20. века, по идеји председника Владе Стојана Новаковића, изреченој још 1878. године, да Србија оснује Музеј, који би такав био ”да прошавши кроз овај Музеј као да си кроз све српске земље прошао”. Издвајањем дела збирки из Народног музеја, основаног 1844. године, 1901. године се оснива, а 20. септембра 1904. године Етнографски музеј се и званично отвара на дан крунисања краља Петра Карађорђевића. Музеј данас има око 50 хиљада предмета материјалне културе а укупно око 150 хиљада музеалија. У збирци музичких инструмената чува се око 150 гусала, а једне од најзначајних су ”гусле од војничког шлема”. Поред ових гусала Музеј чува и још троје гусала које су везане за први светски рат.

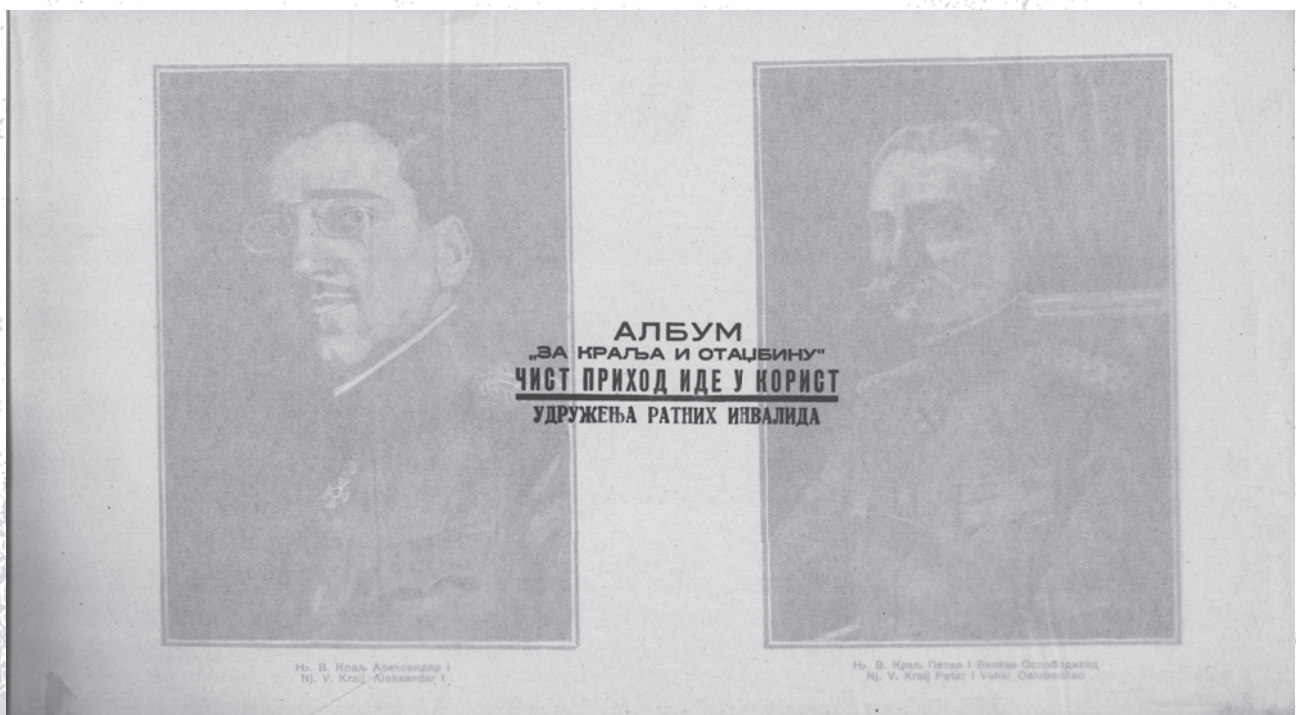
Гусле од шлема и околности у којима су направљене је дају овом инструменту многостраност и магнетност. Те гусле примају давну поруку коју је кнез - цар Лазар, српски Леонида, послао у будућност. Оне настављају Косовски бој, преносе епске поруке о великој жртви и јунаштву једне генерација која се винула у царство небеско где се остаје независан, заштићен и спасене душе. Тај митски код, та митска порука која је путовала пет векова, поново се спустила, на срећу или на несрећу то нико не зна, на исти народ, на исти простор. Поново се рекло не, јачем од себе. Поново је једна генерација потомака косовских јунака страдала. Страдање је сада било много већег обима. Песници, душа једног народа, и сами учесници рата, су то видели као, страдање целог једног рода. Преживели са косовског боја из XIV века, који нису хтели да се покоре, повули су се у природне тврђаве, херцеговачко - црногорске планине и даље ка планинским венцима Биокову, Велебиту, Динари, Лици. Понели су гусле. Некако слично, преживела војска у Великом рату се поново налази на Косову и повлачи се преко најтежих планинских венаца у Грчку. Сва српска војска се смешта на Крф. Један део војске се нешто касније шаље у болничке кампове које је организовала Француска. Један од већих болничких кампова се налазио поред града Бизерте у Тунису, Африка. И ту настаје посебно културно добро - гусле од војничког шлема.

Далеко од отаџбине, од рода, породице, од свега, незнани војник инвалид, у име свих прави инструмент свих. Ка том инструменту се сливају све гусле, све песме, све душе младића и девојака. Кроз тај предмет гледају у нас и дан данас очи са врхова Кајмакчалана, са дна Плаве гробнице, са Цера, Колубаре, Гучева, Ветерника, Соко, Крф (Крв) и свих осталих епских места српског етничког простора. Сви ти млади животи, жртве за слободу, посматрају данашња поколења потомака, шта радимо.

Мирослав Митровић,
кустос Етнографског музеја

Албум ”За краља и отаџбину” од кога је приход ишао Удружењу ратних инвалида

Н. В. Краљ Александар I
Nj. V. Краљ Александар I.

Н. В. Краљ Петар I Велики Ослободилац
Nj. V. Краљ Петар I Велики Ослободилац

ЛИТЕРАТУРА:

1. Krizman, B., Hrabak B. *Zapishnici sa sednica delegacije Kraljevine SHS na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919-1920*. Beograd 1960.
2. Кушаковић П. *За слепу децу и ослепеле ратнике*. Женева 1918.
3. Milanović J. Mabel Grujić i Delfa Ivanić dobročiniteljke srpskog naroda, u: *Istorija 20. veka*, br. 1, Beograd 2014.
4. Младеновић Б. *Породица у Србији у Првом светском рату*. Београд 2006.
5. Мрваљевић М. Инвалидско питање, *Јубиларни зборник живота и рада Краљевине СХС 1918 – 1928*, Београд 1928.
6. Nedok A. Povlačenje srpske vojske ka albanskom primorju i njena evakuacija na Krf 1915-1916., *Rad vojno-sanitetske službe, AMD sistem*, Beograd 2006.
7. Nikolić L. Lečenje i rehabilitacija ranjenika i bolesnika u Bizerti 1917 - 1918. godine, *Vojnosanitetski Pregled*, Beograd 2008.
8. Petrović Lj. Jugoslovenska i angloamerička historiografija o invalidima, u: *Istorija 20. veka*, br. 1, Beograd 2006.
9. Petrović Lj. Diskriminacija invalida u jugoslovenskom društvu 1918 – 1941. godine, *Tokovi istorije*, br. 3-4, Beograd 2003.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

364.65-058.65-056.26(497.11)"1918/1935"(083.824)

364-053.2(497.11)(083.824)

355.48(497.11)"1914/1918"(083.824")

94(497.11)"1914/1918"(083.824")

СТАНКОВИЋ, Бранислав, 1967-

Све ће то народ позлатити / [аутори изложбе и каталога] Бранислав
Станковић, Мирко Пековић, Гордана Буловић ; [превод Ирина Нешић,
Маријана

Јовелић] = All That Will be the People Gilded / [exhibition and catalogue
authors] Branislav Stanković, Mirko Peković, Gordana Bulović ; [translation
Irina Nešić, Marijana Jovelić]. - Шабац : Народни музеј = Šabac :
National Museum ; Београд : Војни музеј = Belgrade : Military Museum ;
Нови Сад : Музеј града Новог Сада = Novi Sad : City Museum, 2017 (Шабац
: Графика ; Београд : Савез слепих Србије). - 52 стр. : илустр. ; 30 cm

Срп. текст и енгл. превод. - Део текста на брајевом писму. - Тираж 300. -
Стр. 48-49: Гусле од војничког шлема / Мирослав Митровић. - Библиографија:
стр. 51.

ISBN 978-86-83389-28-5

1. Пековић, Мирко, 1968- [аутор] 2. Буловић, Гордана, 1969- [аутор]
а) Ратни инвалиди - Србија - 1918-1935 - Изложбени каталози б) Први
светски рат 1914-1918 - Србија - Изложбени каталози с) Деца - Ратна
сирочад - Србија - Изложбени каталози д) Први светски рат 1914-1918 -
Србија - Изложбени каталози е) Србија - Војна историја - 1914-1918 -
Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 251216652

Шабаци 2017 / Šabac 2017